

Miroslav Vejlupek (Čerchovský)

**Pomník Jana Sladkého Koziny,
fenomén a svědectví**

I

Je léto roku 1895. Turisté, kteří zavítali na Chodsko, směřují častěji než jindy na vrch vypínající se nad starochodským Újezdem. Právě na tomto vrchu, Hrádek pojmenovaném, vytesávají František Škrába a Václav Langer postavu muže symbolizujícího nejen jednu epizodu selského odporu proti feudální vrchnosti, ale také svébytnou historii Chodů, po dlouhý čas strážců zemských hranic.

Vyskytlo se nemálo skeptických předpovědí, že devadesát pět centů vážící břemeno hořovického pískovce nepřepraví po příkrém svahu ani ti nejlepší tažní koně. Kdo by se odvážil vzít na sebe takové riziko?

A přece se takový našel – domažlický speditér Petr Paroubek. Nemohlo mu jít jen o finanční odměnu. Vše se dalo v devadesátých letech devatenáctého století: český duch se rozpomněl na svou velikost.

Také Škrába s Langrem patří k vyslancům muže nadějných perspektiv – totiž Čenka Vosmíka. Toho Vosmíka, kterému zadal Myslbek v roce 1892 provedení

sousoší Záboje a Slavoje pro Palackého most v Praze a po něm ještě Ctirada a Šárku.

(Když Myslbek pracoval na velkém modelu koně pro pomník svatého Václava, asistoval mu – kdo jiný než Čeněk Vosmík!)

Výtvarně zhmotnělé kapitoly z českých dějin tedy nejsou ve Vosmíkově umělecké praxi ničím ojedinělým. Roku 1895 je umělci třicet pět let a v takovém věku si ctižádostiví muži už uvědomují, že polovina života uplynula – a jejich rozhodování bývá o to cílevědomější. Čeněk Vosmík, tím že přijal zakázku na Chodsku, ovšem navíc uctil i památku Františka Hoška, autora návrhu Kozinova pomníku, jenž předčasně zemřel 9. května krátce po svých čtyřiaadvaceti letech. (Také Hošek ovšemže žil duchem doby, jak napovídají jeho medailony Tyrše, Mánesa a Žižky.)

Tedy rok 1895! Dobově aktuální, historické i kulturní přivádí na Hrádek bezpočet vlastenecky naladěných turistů. Sami Chodové sem přišli v neděli 23. června odpoledne, kdy se na Hrádku konala slavnost vložení pamětních listin do podstavce pomníku. Sešlo se jich několik set a zazpívali Kde domov můj i Hej, Slované. Domažličan Max Dufek, jednatel výboru pro postavení Kozinova pomníku, přečetl z pergamenu tyto věty:

„Postaven jest, aby písmem kamenným, posunem odhodlaným den co den připomínal okolí svému, zvláště rolníku v poli pracujícimu, čeho schopen byl jeden z nich za práva zděděná; postaven jest, aby zjevem statným, krojem rázovitým na mysl uváděl příchozímu sem

hostu, že mešká mezi lidem jadrným a zachovalým; postaven jest, aby už psem tím, strážcem bdělým, každému tudy putujícímu, vlastenci i cizinci z daleka hlásal, že jest v kraji Chodův, na půdě, kterou statečný ten rod od věků střeží a zachovává svému národu, že jest na hranici země a řeči České.“

Pamětní listiny, z nichž ta nejobsáhlejší byla především rekapitulací dějin chodského kmene, vložili do podstavce pomníku v plechové schránce. S listinami i několik fotografií chodského kroje a dvě knihy, které k novodobé proslulosti Chodů napomohly nejvíce – Jiráskovy Psohlavce a dílo P. Hippolyta Randy Chodové a jejich osudy.

* * *

Když rozhořčení šlechtici svrhli z oken Pražského hradu 23. května 1618 královské místodržící Viléma Slavatu a Jaroslava z Martinic, reprezentující habsburskou katolickou moc, nepřímou promluvili i do chodských dějin. Právě v době českého protihabsburského povstání totiž znovu a už naposledy oživilo odvěké poslání Chodů střežit a chránit zemské hranice.

Ovšem po poraženém povstání se začala psát zcela, zcela jiná kapitola krajových dějin, samozřejmě související s obecným vývojem v tehdejších Čechách a v monarchii vůbec: Chodové byli dáni do zástavy německému šlechtici Volfu Vilému Lamingenovi, jehož syn Maxmilián později tvrdě potlačil aktivity Chodů za dosažení dřívějších svobod. Když pak V. V. Lamingen

obdržel roku 1628 nový zástavní list, Chodové nezaváhali a následujícího roku se obrátili na císaře s prosbou o potvrzení svých starých privilegií.

Řekněme si bez okolků, že v dnešních zjednodušených výkladech chodského povstání je zcela přehlížen fakt, že kmen obývající Podčerchoví nezůstal v počátcích odporu ani později zcela bez zastání – Česká komora přece požadavek chodských sedláků podpořila s tím, že ani obnovení zástavy nebrání opětovnému potvrzení starých chodských privilegií. Komora doporučila císaři, aby potvrdil Chodům privilegia a po uplynutí nové desetileté zástavní lhůty Chody již nikomu nezastavoval.

Bylo to však to jediné, co skýtalo sedlákům jakés takés naděje. Přestože měli podporu České komory, svého nedosáhli, a tak události dvacátých let byly pouhým prologem celá desetiletí trvajícího konfliktu. V něm selští strážci zemských hranic zvítězit nemohli a proč nemohli, k tomu píše historik: „... *na rozhodujících místech převládlo tehdy již mínění, že lépe může zemskou hranici střežiti silná vrchnost než nečetní sedláci. To stanovisko muselo míti ovšem za následek, že kráľův poměr k chodským sedlákům byl chápán pouze z hlediska finančního, což mělo pak osudný vliv na další vývoj událostí vedoucích k úplnému potlačení starých chodských svobod*“. A tak „Chodové, mající v rukou 24 originálních císařských privilegií na svou svobodu, museli nakonec zcela prohráti svou spravedlivou při a upadnouti do stejného poddanství

jako všichni t. zv. dědiční poddaní vůbec. Příčin této prohry bylo několik. Psaná stará privilegia zaručovala Chodům výslovně pouze některá práva, nechávající vrchnostem mnoho cest i pokoutních cestiček k utužení poddanského poměru těchto sedláků, kteří se ovšem vždy marně dovolávali starého zvykového, nepsaného práva proti formálně platnému právu psanému. Většinou negramotní tito poddaní, nerozumějící složitému tehdejšímu právnímu jednání, těžko získávající proti vlivné vrchnosti zkoušené a oprávněné právní zástupce a nejsouce informováni dostatečně o všech stadiích svého sporu, byli přirozeně ve veliké nevýhodě proti šlechtici, jenž jednak prostřednictvím svého advokáta, jednak i svým úředním postavením a osobními styky u krajských, pražských a vídeňských úřadů dovedl vždy zasáhnouti v pravý čas ať vlivným slovem, ať mnohdy ještě účinnějšími prostředky peněžitými. Zatím co vrchnost měla příležitost zcela volně hájiti své – třeba jen domnělé – právo, nesměli poddaní pod těžkými tresty ani sbírat peníze k vedení dlouhého sporu, ani se raditi o potřebných právních krocích, a selští plnomocníci se stále obávali věznění a jiných trestů ze strany vrchnosti, trestů, motivovaných velmi často jen pouhou mstivostí a snahou zastrašiti je od dalších kroků k hájení práva třeba nejlepšího“.¹⁾

1) Dr. František Roubík: Dějiny Chodů u Domažlic

Maxmilián Lamingen měl všechny Roubíkem uváděné povahové rysy a ovládal i záludné taktizování.

Jestliže za dob jeho otce robovali Chodové dva dny v roce, Maxmilián Lamingen usiloval odejmut Chodům všechny výjimky, jež je zvýhodňovaly vedle jiných poddaných. Patříčně to také zdůvodnil u císaře, jemuž v dopisu ze dne 13. 7. 1663 napsal, že za dosavadních poměrů hospodářských na jeho statcích není ekonomická stránka tak rentabilní, aby mohl platit královskou kontribuci. Zacílením do císařova citlivého místa chtěl dosáhnout (a nakonec i dosáhl) toho, že císař nepřikládal stížnostem chodských delegátů opodstatněný význam. Chodští poddaní, psal Lamingen v dopise, prý nebudou pokorně poslouchat vrchnost, dokud jejich vůdce nestihne trest smrti.

(Trest smrti. Ještě jednou se podívejme na letopočet v Lamingenově listu: 1663. Mezi dětmi na újezdské návsi pobíhá Jan Sladký. Je mu jedenáct let.)

Násilí až k smrti odpůrců dovedené vinulo se životy Lamingenů jako rodové poselství. Maxmiliánův otec Volf Vilém Lamingen měl rezervované místo na balkonu u Staroměstské radnice při hororové podívané dne 21. 6. 1621. Tomuto Lamingenovi však nebyla krutost jen metodou znásobení moci a zmnožení majetku. Jeho protestantské poddané obraceli na katolickou víru – dragouni. V. V. Lamingen vydržoval na vlastní účet několik rejtářů sloužících císaři a chodské vesnice dostal do zástavy odměnou za dobré služby.

Jak již uvedeno, v roce 1628 obdržel Lamingen nový zástavní list a Chodové se obrátili na císaře s prosbou o potvrzení platnosti starých privilegií. Namísto toho císař v roce 1635, rok po smrti Volfa Viléma Lamingena, potvrdil, že chodské vesnice se stávají dědičným majetkem Lamingenů. Platnost privilegií s pečetěmi českých králů však zrušena nebyla.

Maxmilián Lamingen se tedy narodil (1634) do situace z právního hlediska nedořešené, navíc jitřené lokálními konflikty Lamingenových lidí s vesničany – obvykle kvůli nařízením, která Chodové dříve plnit nemuseli. Po dosažení zletilého věku čtyřiaadvaceti let ujal se V. M. Lamingen správy svého panství. S obecně uznávaným talentem právníka a politika a s nemenší ctižádostí vybudovat si vliv a pozici hodnou jména rodu. V podstatě se mu to podařilo a náležitě toho využil právě ve sporu s Chody. Tím spíše v epilogu sporu, kdy konflikt mezi ním a poddanými definitivně přerostl v měření sil mezi cizím šlechticem a představiteli šlechty české.

Uvedli jsme, že v roce 1629 Česká komora – i přes nutný a taktický kompromis – vyšla vstříc chodským sedlákům. V roce 1693 však byla situace Chodů podstatně jiná. 18. června 1693 místodržící v Praze před očima chodských důvěrníků rozstříhli zbylá privilegia, která Chodové před Lamingenem uchránili a důvěřivě místodržícím odevzdali. Není bez zajímavosti, že listiny byly zničeny na pokyn stejného císaře, který před tím Prahu pověřil, aby se sporem zabývala a vyřešila

ho. Už z tak radikálního obratu v císařově rozhodnutí je patrné, jak záludně si Lamingen počínal a jak vlivné konexe měl.

Svévolí a bezostyšností mocných tak byli prostí vesničané připraveni o právníky uznávané argumenty. Sarkasticky působí jistě ohleduplné doporučení apelačního soudu ze dne 30. 7. 1693, „aby Lamingen nařídil svým úředníkům, aby Chody pro toto jejich povstání již dále nekárali, ani aby jich nenazývali rebeli, protože by to mohlo u těchto rozjitřených lidí vésti k novému neštěstí. Chodové neměli býti přetěžováni robotami nad ustanovení robotního patentu 1680, neměli býti nuceni k žádným novotám, a mělo se s nimi jednati lidsky.“²⁾ Za tímto doporučením a neřkuli pak za nízkými tresty (nejvyšší vyneseny nad Janem Sladkým Kozinou a Jiřím Sykou, jeden rok práce v železech, zatímco Lamingen se dožadoval trestů smrti) spatřujeme nesusouhlas s ovlivněným císařem. Střet české šlechty s německým feudálem sice postrádal z české strany osobní zainteresovanost, náboj prestižní nikoli. A tak dosáhl-li majitel trhanovského panství toho, že se konal nový soud a trestal rozsudkem smrti, kauza nezkřiveně zrcadlí poměr sil mezi českou a cizí šlechtou v pobělohorských Čechách. Cizinci zaujímali i ty posty, které logicky patřily výlučně do českých rukou. Proto bylo vítězství Lamingena ve sporu s Chody předem jisté,

2) *Dr. František Roubík: Dějiny Chodů u Domažlic*

jak to zobrazil v románu Psohlavci, najmě v epizodě po prvním výsledku chodských důvěrníků, spisovatel Alois Jirásek, třebaže archivní dokumenty brání bezvýhradně přijmout Jiráskovo vylíčení české šlechty jako naprosto oportunistické. Psohlavci, XVIII. kapitola:

V soudní světnici hradčanské páni soudcové se chystali k odchodu. V právích doktor Petr Birelly, vystoupiv už ze stolice, pravil ke kolegovi Michalu Knechtovi, že takových sedláků, jako tito Chodové jsou, jistě není v celém Českém království.

„A takového řečníka jako ten Kozina rovněž ne,“ dodal doktor Paroubek, přistupuje k oběma. „To by byl soudní řečník! Všimli jste si té jeho apostrofy?“ Ušklíbnuv se zamrkal šilhavým okem po stolicí rytířské a panské, kdež přisedící šlechticové skupili se kolem presidenta, hraběte Šternberka. Mluvili rovněž o Chodech.

„Chudasové!“ mýnil hrabě Vratislav.

„Ošizení – Ten vídeňský prokurátor je šelma,“ pravil hrabě Kolovrat. „Hory doly sliboval. Není se čemu divit, že pak byli tak přesvědčeni.“

„Jak jsem prve pravil: o listy Štrausovy požádáme hejtmana krajského, aby nám je opatřil,“ pravil president.

„Jeden z nich se také dovolával nového jejich advokáta, že ten je také o jejich právu přesvědčen,“ s úsměvem podotkl pan Asterle z Astfeldu.

„S dovolením,“ a tu se doktor Paroubek ke šlechticům obrátil. „Znám ho velmi dobře. Je to Blažej Tunkl z Brníčka.“ Doktor Paroubek se usmál.

„Ach, pan Tunkl!“ zvolal hrabě Vratislav. „Už takové procesy bere!“

„A jak je vede! Ubohý váček chodovský!“ To doktor Paroubek ho politoval a zamrkal tak divně, že přísní pánové ve vážných alonžových vlásenkách smíchu se neubránili.

Především díky Jiráskovi vešlo Chodsko do širšího národního povědomí a díky Jiráskovi zvětšilo se sebeuvědomění Chodů, zejména jeho kulturní a organizátorské špičky. V té bylo iniciativy a houževnatosti právě tolik, kolik si vyžádala zdárná realizace myšlenky na zbudování pomníku Janu Sladkému Kozinovi.

První pomník postavil Alois Jirásek – pomník celému chodskému povstání. Jeho román je výtvozem mimořádné tvůrčí a politické erudice. Nenápadně, skromně ovšem předcházely román pramínky propagace a vlastenecké osvěty z pera Boženy Němcové, Karla Jaromíra Erbena, dr. J. L. Weisela, Josefa Emlera, dr. M. Pangerla, Hippolyta Randy, prof. Bohumila Štréra... Právě fejetony všerubského lékaře Weisela inspirovaly Jiráska k hlubšímu zájmu o Chodsko. Když mu fejetony v roce 1881 poslal profesor Antonín Truhlář do Litomyšle, hned následujícího roku se Jirásek vypravil poprvé programově do kraje pod Čerchovem. To je počátek vztahu Jiráska k Chodsku a Chodska k Jiráskovi.

Psohlavci nejsou a nemohou být do detailů věrnou rekonstrukcí událostí z let 1693 – 1695. Postupného

vědeckého zpracování dějin Chodů se nenahraditelným způsobem zhostil dr. František Roubík řadu let po Psohlavcích. Beletrista Jirásek přibližuje nejtragičtější údobí chodských dějin s odchylkami vynucenými specifikou románového syžetu, ne však s odchylkami, které by zkreslily pravdivý obraz doby a událostí. Jirásek musil zdůraznit tragičnost českého pobělohorského života, musil odkrýt příčiny vítězství bezpráví, příčiny neúprosného útlaku českého lidu. Jako protiklad toho všeho ryzost přesvědčení, zdroj statečnosti obyvatel západního pomezí slovanského živlu.

I dnešní čtenář ocení nepřehnaný patos, logiku kolísání jednoty a soudržnosti selských povstalců, stejně jako krize odhodlání a neochvějnosti. Jiráskovým hrdinům nechybí po potlačení rebelie ani to obviňování jednoho druhým, jako nechybí ve skutečném životě.

A Jan Sladký? Bojí se smrti. Když čeká na rozhodnutí, zda on nebo Čtverák bude oběšen, přisuzuje víc prohřešků Čtverákovi, jehož on naopak mírní. Ale když jde na smrt, nenapadne ho prosit o milost, nehrbí se před katem.

Proč? Chce snad býti symbolem? – Ne.

Touží po přežití pomíjivého jsoucna? – Ne.

Není v něm pout k ženě a k dětem? – Ani to ne. Naopak.

Nemůže se však ponížit, protože by to bylo proti pravdě obecné a proti pravdě v něm samém. To chlapecká poctivost, vypěstovaná v něm tvrdou selskou prací v přírodě, stanovila mu vnitřní zákony myšlení. I tako-

ví muži jsou. Jiráskovu Kozinovi věříme i po více než století.

* * *

Vzpomněli jsme několika autorů, kteří si zvolili Chodsko za téma svých prací ještě před Jiráskovým románem. Záměrně jsme k nim nezařadili jednoho, kterému chceme věnovat více místa proto, že ho literatura neuvádí, ač je Jiráskovým předchůdcem. Jako první se pokusil o beletristické zpracování „kozinovské“ tematiky, třebaže nejen historicky zkresleně, ale k tomu i podbízivě nejlacinějšímu vkusu, takže samozřejmě i značně méně úspěšně. Josef Renner, spolupracovník Posla od Čerchova. Z jeho pera vzešlo několik kratších novel, které Prunarovo domažlické periodikum uveřejnilo na pokračování; Jana Sladkého z Chodova v době od 8. 4. 1876 (č. 15) do 20. 5. 1876 (č. 21, roč. V).

Také Renner – v dobové snaze literátů prospět sebeuvědomění národa – vybral si za téma slavnou historii kmene, žijícího na rozhraní dvou žvlů, a neopomněl připomenout příslušnost Chodů ke Slovanům. Zůstalo však jen u snahy. Renner nejenže neztrácel čas se seriózním studiem chodských dějin, nanejvýš těch z konce sedmnáctého století, ale navíc sepsal romantické klišé. Lamingen „zanevřel na Chody velice; chce sbohatiti se jejich panstvím a nehledí šetřiti ani životů,“ říká Lamingenova dcera Anna o svém otci mladému Kozinovi, který jí zachránil život, když se jí splášili koně.

Anna svého zachránce tajně miluje. Ten má ovšem jiné děvče a s ním se později i ožení. Dříve však dojde ke kontraverzi mezi ním a Lamingenem; šlechtic pak na Sladkého nenávistně zanevře a osobně se zúčastní nočního pokusu o únos mladého sedláka. Jenže omylem unese Janova otce, který je vzápětí zase osvobozen, když milenec Janovy sestry poraní Lamingena kyjem. Po otřesu mozku šlechtic „stále churavěl a bolesti veliké v hlavě cítil“.

Vbrzku se Lamingenův člověk pokusí podpálit Kozinovo stavení. mladý sedlák je ovšem včas varován Annou, dcerou mstitele, žhář polapen a újezdskými muži oběšen. To je v Rennerově novele začátek povstání. Chodové naléhají na výřečného Kozinu, aby se stal jejich vůdcem v ozbrojeném odporu proti vrchnosti.

„Nyní nemohu!“ zpěchoval se Kozina. „Víte dobře, že jsem ještě s jinými pěti Chody volen co vyslanec do Prahy. Až se vrátím, přiložím také ruce k činu.“

Chodové si zvolili za své vůdce Jetela a Víta, shodou okolností milence Kozinových sester, a „dorazili dne 6. července 1693 k zámku za ranního šera. (...) Sroceni vnikli dovnitř, hledajíce tyrana, ale ten se skryl záhy v sklepeních zámku.“ Dříve však stačil poslat pro vojsko, před nímž se sedláci skryli v hamru u Havlovic, „ujednotivše se bojovati do jednoho muže. (...) Chodové bránili se dosti udatně, ale vidouce neúspěch záležitosti své a chtějíce krve prolévání zameziti, vzdali se. Jenom obyvatelé Pocinovic, nevědouce o přemožení

druhých Chodů, bránili se statečně a teprve až 16. července byla vesnice vojskem dobyta a spálena.

... Mladý Kozina nezúčastnil se povstání; bylť v Praze ještě s jinými Chody co poslanec ode dne 11. až 28. července a byl následkem lživého udání pána z Lamingenu s ostatními Chody dne 28. července v novoměstské radnici uvězněn –“

Lamingenova dcera, aby obměkčila otcovo srdce a dosáhla osvobození Koziny, pokusila se o sebevraždu skokem do studně. Samozřejmě byla zachráněna.

Úlohu dobré věštkyně má v Rennerově dílku čarodějka, žijící v jeskyni u Trhanova, dříve chudá dívka, která se zamilovala do dvořícího se jí muže; netušila, že je to Lamingen. Z milostného poměru se narodí syn, o němž Lamingen nechce ani slyšet. Zhrzená dívka se stane čarodějkou a syn Beneš později – nepoznán vlastním otcem – sluhou na trhanovském zámku. Anna ho má ze všeho služebnictva nejraději, aniž tuší, že jde o bratra. Co víc – po smrti Koziny slyšeli Chodové z Lamingenových úst „slova lítosti“, ba „slyšeli vraceti majetek poškozeným a spatřovali v šlechtici hříšníka pokání činícího, jemuž odpuštěno býti musí. Však nezůstalo to při planém slibu. Šlechtic vyhotovil listinu, v níž se stará práva Chodům vrací a každou škodu nahraditi se uvoluje“.

Renner je ideovým protipólem Jiráskovým; ponouká ke shovívavosti a smířlivosti na úkor historické pravdy. Historická pravda je druhořadá, naše doba je jiná, nechejme minulosti, co její jest!

Stejně tendenčnosti propůjčil své pero autor z kruhů církevních Hippolyt Randa. Nejdříve ji naznačuje otcovskou shovívavostí k pánu z Albenreuthu v knize Pověstný Lamingen (vytiskla tiskárna J. Prunara v Domažlicích, 1885), když se s profesionálním idealismem (a v tomto spojení nevidíme rozpor) domnívá, že kdyby „se bylo osířelému Maxmiliánu Lamingenovi hned v jeho útlém věku dostalo pravého vychování, t. j. kdyby se byla do jeho mladistvého a dosud nepoškozeného srdce hned záhy vštěpovala šlechtná láska k bližnímu, tím více ještě k poddaným, obzvláště ale kdyby se mu dávalo v pravdě dobrých příkladů, mohl pak z něho býti nejen znamenitý státník, nýbrž i“ – čteme správně – „laskavý otec jeho všech poddaných“.

Pastýřské chlácholení oveček působí na dnešního čtenáře spíše komicky, ovšem tehdy šlo o taktizování vpravdě politické. Na trhanovském a koutském panství stále žila německá feudální vrchnost. Kdo jiný by měl v její prospěch agitovat, když ne církev?

Dva roky po Pověstném Lamingenovi vydává Randa čtyřdílnou knihu Chodové a jejich osudy neboli Historické pojednání pro náš bodrý lid v Pošumavsku, kde na závěr „svému bodrému lidu“ už docela nezakrytě říká:

„Nyní podávám ještě spravedlivou úvahu k závěrku. O pověstném Volfu Maxmilianu Lamingenovi kolují mezi lidem rozličné nálady a všelijaké se o něm pronáše-

jí ústní i písemné úsudky, dle toho jak tomu každý sám nejlépe rozumí, ale téměř všichni jej beze všeho smilování odsuzují a snad i zatracují. Myslíti můžeme o každém člověku arci, cokoliv chceme, jinak opět jest, někoho hned v beze všeho zatratiti; k tomu nevyhnutelně zapotřebí bývá dostatečného a zcela jistého přesvědčení i nezvratných důkazů. Pročež také dí právníká zásada: „audiatur et altera pars“, t. j. všecko dříve vyslechni, žalobníka i protivníka, a pak teprv sud'. Nechci snad Lamingena prohlašovati za nevinna, ani v tom nejmenším, avšak jen lehkovážně a na prosto jej zatracovati také nemohu, nesmím. Chci ho jen s naším lidem na Domažlicku a obzvláště s dobrosrdečnými potomky tak chrabrých Chodů konečně smířiti! – Uvažme, že není člověka tak špatného, by přec nebylo na něm alespoň něco dobrého, a naopak zase není na celém světě člověka tak výtečného a dokonalého, by také na něm nelpělo něco chybného a hříšného.“

Nad Randovou propagandou, za kterou je ovšem skryta celá názorová fronta, se pozastavíme méně než nad faktem, že organizační výbor pro postavení pomníku Koziny dal uložit do podstavce jak Psohlavce Aloise Jiráska, tak Randovy knihy o Chodech a Lamingenovi. Tedy díla ideově zcela protikladná, ba díla (Randova) svým způsobem Kozinovu památku urážející. Neuvědomovali si organizátoři absurdnost svého rozhodnutí v návalu entuziasmu, nebo kličkovali mezi dvěma navzájem si odporujícími stranami a právě tímto mané-

vrováním dospěli až do finále, ozdobeného pompou slavnosti 6. října 1895 a nadšenou, mimořádně pozitivní publicitou?

Myšlenka na postavení pomníku vzklíčila v době odhalení pamětní desky na Kozinově statku (1885), kdy byla uspořádána i první sbírka (65 zlatých). Stoupenci stavby od první chvíle naráželi nejen na nedostatečný elán lidových vrstev, ale také na vyhraněné odporce. Kupříkladu právě Randa veřejně navrhl oslavit 200. výročí Kozinovy oběti nikoli stavbou pomníku, nýbrž mešní kaple, což však samo o sobě oživilo kontinuitu chodského povědomí, totiž zápas o její obsah i kvalitu.

V čem tkví někdy strohá zdrženlivost lidových vrstev? Svéráz Chodska sice byl hodný obdivu, ale pramenil z dlouhodobé izolace a promítl se tudíž nejen do zaostalosti hospodářské, ale i do zaostalosti celkového myšlení. Kulturní nenáročnost, prolomená zatím jen několika výraznými jedinci v tom či onom místě, ctižádostivými kruhy studentskými a částí inteligence, zůstávala značnou a ignorantství bylo v tomto směru dosti typické.

Zaostalost myšlení, tvrdohlavé lpění na starém kontra podnikavost pokrokovějších jednotlivců a skupin, toť také obraz Chodska devadesátých let devatenáctého století.

Když tým organizátorů náročného podniku – domažlické hospodářské výstavy (3. – 10. září 1893) – bilancoval výsledky, mohl bez zveličování konstatovat, že příznivý ohlas pronikl do celých Čech. Jen Chodové zůstali neteční.

Nicméně tolik potřebnému rozhojnění kontaktů s českým vnitrozemím byla výstavou dána zelená. K tání ledů bylo samozřejmě třeba času a víceroch činů. Následujícího roku (15. července 1894) k nim patřilo otevření dřevěné rozhledny na Čerchově, kdy dvě stě účastníků slavnosti bylo dopraveno z Domažlic na Českou Kubici zvláštním vlakem s lokomotivou ozdobenou českým znakem a prapory v národních barvách. Chodsko k sobě lákalo vnější svět a ten zpětně působil na kraj. V letech 1894–95 ovšem ještě málo intenzivně, takže výbor pro postavení Kozinova pomníku narážel na strnulý, svěřepý konzervatismus.

Druhá příčina nedostatečného nadšení veřejnosti pro stavbu pomníku tkvěla v samotném výboru. Ten nedostatečně přesvědčil obyvatelstvo Chodska o nezištnosti svého záměru. Členy výboru byli: Dr. Antonín Steidl, okresní starosta; Petr Hana, purkmistr královského města Domažlic; Šimon Sladký, představený obce Újezda; Jan Žamburek, rolník v Újezdě; Max Duffek, soukromník v Domažlicích; Max Duffek ml., medik v Domažlicích; Václav Kubš, řídicí učitel v Újezdě; Tomáš Kugl, rolník v Kyčově; P. L. Ludvík, farář v Mrákově; František Nozar, redaktor Domažlických listů; E. Prunar, redaktor Posla od Čerchova; Bartoloměj Rojt, rolník v Nevolicích; Jan Řezáček, rolník v Draženově; Jan Sladký, rolník v Luženicích; Ondřej Švejnar, řídicí učitel v Postřekově; P. J. Šteffek, kaplan v Klenčí; František Tachezy, právník v Domažlicích.

Všichni členové výboru se nějakým způsobem vymykali společenskému průměru daného místa a v jednom případě daného kraje. Obyvatelstvo je sotva považovalo za své mluvčí.

Redaktor Prunar zveřejnil v Poslu od Čerchova 31. 3. 1894 informaci, že povolení k pořádání sbírky na výstavbu Kozinova pomníku opatřil si újezdský sedlák Jan Žamburek, který také „sezval 26. t. m. interesity k důvěrné poradě do místnosti Měšťanské Besedy zdejší, o které ustanoveno 15 pánů sběratelů, kteří sbírky pořádati a podnik ten za podpory všestranné dle sebraných darů provésti ochotně převzali.“

Lze předpokládat, že majiteli Kozinova statku a hostinskému v jedné osobě, jen málokdo uvěřil, že jeho agilnost vyvěrá výhradně z nadšení pro ušlechtilou ideu. Kdo pochyboval, sotva přehlédl v Poslu od Čerchova z 23. 11. 1895 tuto zprávu: „*Na Hrádku u Újezda, jenž stal se nyní oblíbeným výletním místem k pomníku Kozinovu, hodlá příštím rokem vystavěti újezdský hostinský p. Jan Žamburek na svém pozemku vkusnou vilu, v níž poskytnuto by bylo výletníkům veškeré pohodlí, ano i byty na letní saisonu...*“

Ironií zůstane, že ve stejné době, kdy Žamburek veřejně oznámil plánovaný rozkvět vlastního podnikání, výboru pro postavení už odhaleného pomníku chybělo k úhradě nákladů ještě 54 zlatých.

Už na začátku roku 1895 přiznal krajo­vý tisk, samozřejmě v terminologii výboru pro postavení pomníku, že: „*Vlastenecký podnik v celé české veřejnosti veliké*

*přízni se těší, neboť pouze touto veřejností větší částka sebraného obnosu k účelu tomu věnována byla. Jinak však je na Chodsku! Dnes opět v tomtéž lidu neuvědoměle štve se nedůvěra vůči těm, kteří se provedení myšlenky zbudování pomníku Kozinova uchopili, kteří svoji píli vynaložili, by podnik, který kráslici má kraj náš, důsledně proveden.*³⁾

Za dobu téměř dvou roků, které uplynuly od prvního oznámení záměru až k odhalení hotového díla, nezveřejnil domažlický tisk jediného slova opozice.

* * *

3 451 zlatých. To jsou celkové náklady podniku. Na jejich úhradu přispěli dárci z nejrůznějších míst Čech, ale také vystěhovalci do Spojených států amerických, Srbska, Haliče, Španělska, Německa, Vídně. Nejštědřejším byl Čechoameričan Sladký, přímý potomek Kozinova rodu, který poslal z Kalifornie 500 zlatých. Tedy přibližně sedminu potřebné částky. Kolik problémů by výbor pro postavení pomníku čekalo nebýt tak ojedinělé velkorysosti!

Ostatně problémů měl výbor i tak víc než dost. Krátce poté, kdy František Hošek předložil hotový návrh pomníku v podobě sádrového odlitku a Antonín Steidl a Max Dufek s ním sepsali 1. dubna 1895 úmluvu o vyhotovení sochy Koziny za 1 400 zlatých,

3) *Posel od Čerchova 12. 1. 1895*

nadaný umělec po onemocnění tyfem zemřel v Praze dne 9. května.

Když František Škrába a Václav Langer, sochaři z ateliéru Čeňka Vosmíka, dokončili sochu, pod její třetí částí, poprsím, popraskaly provazy při přepravě korpusu na podstavec. Pádem se poprsí značně poškodilo. (Ruce mohou dnešní návštěvníci Kozinova statku vidět na štítu chalupy.) Družstvo pro postavení pomníku bylo Vosmíkovi hodně povděčno, když souhlasil s urychlenou opravou sochy bez podstatného zvýšení ceny.

Dílo bylo tedy u konce a organizační přípravy skutečně památného dne novověkého Chodska také. Tím dnem byl 6. říjen 1895.

Prolog se odehrál už v předvečer slavnosti, 5. října. To na nejvyšším vrchu u každé chodské vesnice vzplál v 19 hodin daleko viditelný oheň. Už po staletí zde neviděný obraz evokoval nejvelkolepější doby chodských dějin. Usmířil na několik málo hodin tábory zneprátených stran?

Druhého dne po poledni sešel se na starobylém domažlickém rynku mnohatisícový dav. Zamířil do Újezda, na čele dvojici příslušníků odbojného selského stavu, samozřejmě v krojích. Do průvodu se včlenily místní spolky: akademický spolek Chod, ochotnický spolek Havlíček, spolek Komenský, ženský spolek Božena Němcová, Sokol z Domažlic, Staňkova, Kdyně...

Zalidněný Újezd přivítal průvod spontánně. Dvacet tisíc účastníků odebralo se za Matějem Příbkem, draženovským potomkem chodských praporečnicků, je-

muž domažlický spolek Božena Němcová předal nový prapor. Bílý, s černou obrubou a vyšívanou psí hlavou uprostřed. (Psí hlava nebyla původním znakem někdejších strážců zemských hranic, ale vžila se, a protože symbolizovala ostražitost, sílu a nebojácnost, po druhé světové válce ji přijali za svou i strážci státní hranice) Že šlo o slavnost daleko přesahující rámec regionu dokládá přítomnost řady osobností, z uměleckých zejména A. Jiráska, I. Hermanna a J. Kvapila.

U pomníku doznívá mnohohlasně interpretovaný Bendlův Chorál národa českého a slavnostní řečník, říšský i zemský poslanec F. Schwarz, apeluje na shromážděné:

„... Není tedy, bodrý lide chodský, také ještě úkol tvůj dokonán. Nebudeš již na hranicích zemských sám státi na stráži, abys bránil vpádu nepřátel, jako jindy jsi činíval, ale budeš věrně plniti – jak to předkové tvoji činívali – povinnosti své vůči národu, jehož jsi zdárným kmenem, budeš pěstiti jeho ducha, aby zůstal ryzí a svérázný, slovanský, jak zjevuje nám ho ještě dnes tvůj život a budeš postaven na hranicích jazykových, opatrovati jeho jazyk, jako vzácný poklad, který přenášel z děda na syna a vnuka, na tebe přešel a jednu má vlastnost, kterou jiný pokladové nemají, že proti tvé vůli nikdo ti ho nemůže odejmouti. Nejmocnější světa pán nemůže ti vyrvati ze srdce lásku k jazyku tvých otců.“

Odhalený pomník předává Antonín Steidl, předseda družstva pro postavení pomníku a zemský poslanec, do opatrování obci Újezd.

Kozina se tedy vrátil mezi své. Vysoký 330 cm, pod vlněnou šerkou (pláštěm) rozhalenou košili a praštěnky (kožené kalhoty pod kolena) s širokým pásem. Na nohách vysoké pevné boty a pod širákem hrdé oči. Právě hrdost v historicky konkrétních souvislostech nemohl Hošek zvýraznit lépe než typickou čakanou v pravé a královským pergamenem v levé, na hrud' přitisknuté ruce. A nepředstavoval by dokonalý symbol někdejšího poslání Chodů, kdyby mu chyběl pes.

* * *

Generace z počátku třetího tisíciletí nevlastní bohatství autentičnosti prožitku, ale časový odstup jim umožňuje střízlivý nadhled. Na roli Kozinova pomníku v moderní přítomnosti kraje se dívají bez patosu a přemrštěné emocionality. Není nadsázkou tvrzení, že role Kozinova pomníku je vskutku nenahraditelná a výsadní, neboť právě pomník spolu s později zřízeným muzeem v Újezdě vpisuje do povědomí současníků informace o hutné chodské minulosti. Je každodenním zpřítomněním historie, která by v současném, neřkuli v budoucím dynamickém životě civilizované společnosti upadla do zapomnění.

II

Románem Psohlavci prospěl Jirásek neobyčejně výrazně nejen zájmu národa o chodský kmen, ale i obrodě regionálního sebeuvědomění. 6. října 1895 po oznámení, že byl jmenován čestným občanem Újezda, reagoval spisovatel ještě na Hrádku takto:

„Jsem dojat poctou, které se mi právě dostalo. Vzdávám tímto veleváženému zastupitelstvu starobylého Újezda srdečné díky. Jsem hrd na to, že jsem přijat mezi Chody, že jsem se stal členem obce, jejíž synem byl statečný obhájce vašich práv, Jan Kozina. Tento jeho pomník je důkazem vaší uvědomělosti, že si vážíte svých předků a své minulosti, ale je také zárukou, že krásná krajina kolem Kozinova pomníku zůstane jako bývala od věků, vždy českou. Sláva statečným Chodům!“

Velký muž nevyslovil svá slova jako lacinou lichotku. Jeho vděčnost byla upřímná. Ještě 9. října napsal z Prahy starostovi Š. Sladkému a ostatním členům obecního výboru v Újezdě:

Velectěný pane starosto!

Velectění pánové!

V den krásné a památné slavnosti pořádané na počest památky Jana Koziny zvolili jste mne čestným občanem své starobylé obce. A volba ta mně oznámena u pomníku na památném místě před shromážděnými zástupy z Chodska celého. Byl to okamžik pro mne radostný a nezapomenutelný. Jak jsem už tam na Hrádku přede všemi pověděl, opakuju tímto, že pocty Vaší si velice vážím a prosím znovu, abyste laskavě přijali mé srdečné díky. Jsem hrdý na to, že jsem se stal členem obce, v níž se narodil statečný obhájce chodských práv, že jsem přijat mezi Chody, kteří mají tak slavnou minulost a kteří jsou uvědomělí a zůstali ryzí, neporušení cizotou tu na předůležitém místě, na pomezí našeho království.

Poroučeje se Vám, velectění pánové, přeji našemu Ujezdu všeho zdaru a stálého rozkvětu a jsem Vám upřímně a přátelsky oddaný

Alois Jirásek

V očích venkovského lidu byl Jirásek konečně tím spravedlivým, který chyběl generacím Chodů z konce 17. století. Jakmile začal Svatopluk Čech v lednu 1884 otiskovat v Květech Jiráskovy Psohlavce na pokračování, kmenová hrdost kulturních mluvčích původního obyvatelstva Domažlicka se znásobila až do plodné renesance. Ale nejen mluvčích. Sousedé se scházeli na večerních hyjtách a nejlepší čtenáři nahlas předčítali z Květů. Nejednen z vesničanů si pak vzpomněl, že už

v roce 1876 potkal Josefa Thomayera, syna trhanovského zámeckého zahradníka, ve společnosti neznámého mladého muže (Aloise Jiráska), jak spolu i za chůze zaníceně diskutují. Nejednen Domažličan s mnohonásobnou úctou zdravil gymnazijního profesora Jana Slavíka, v jehož bytě Jirásek bydlel, když v létě 1882 už programově studoval zdejší kraj. Spisovatelská zodpovědnost přivedla Jiráska také ke znamenitému národopisnému znalci J. F. Hruškovi, který romanopisce poučil o chodském nářečí.

Ve vztahu Chodska k Jiráskovi ovšem nechybí ani absurdita, řekněme etická. Kupříkladu místní zastupitelstvo v Klenčí pod Čerchovem 29. ledna 1918 jednomyslně odhlasovalo jmenování Aloise Jiráska (a Elišky Krásnohorské) čestným občanem městečka. Bylo to rozhodnutí stejného obecního zastupitelstva, o jehož jednání zápis z 2. ledna 1917 uvádí:

„Po zahájení schůze pronesl starosta projev smutku nad úmrtím J. V. císaře a krále Františka Josefa a projev loyality Jeho V. císaři a jeho choti císařovně Zitě. Oba tyto projevy vyslechl obecní výbor povstáním ze svých míst a provolal J. V. císaři Karlu třikrátě slávu...“

Organizované znovujmenování Jiráska čestným občanem chodských obcí v době, kdy se nad mocnářstvím definitivně stahovala opona dějin, mělo svědčit o podpoře požadavkům na osamostatnění Čechů. O jmenování – a jak vidno namnoze přímo potupné jmenování – hlasovali oportunisté, jimž – nazdáváme se – mohlo Jiráskovo jméno dopomoci k politickému

sebespasení v době dozrávající do hlubokých přeměn. Vztah plný platonické vděčnosti byl tedy zkalen politickou vypočítavostí.

Z hlediska historického a kulturního je však nasnadě, že Alois Jirásek, jemuž román Psohlavci knižně vyšel poprvé na konci roku 1885, zůstal v kraji morálním pilířem. Připomeňme si, že spojnice navazujících souvislostí procházejí třemi mezníky.

Rok 1885. Na štítu chalupy Kozinova statku v Újezdě je odhalena pamětní deska obětovanému sedláku a poprvé knižně vychází Jiráskův román Psohlavci.

Rok 1895. Na Hrádku je odhalen pomník Jana Sladkého Koziny a při té příležitosti veřejně oznámeno jmenování spisovatele Aloise Jiráska čestným občanem Újezda.

Rok 1985. Na domě čp. 66 (v němž profesor Slavík poskytl pohostinnost budoucímu autorovi Psohlavců) na domažlickém náměstí Míru je odhalena pamětní deska spisovateli Jiráskovi.

* * *

Odhalením pomníku na Hrádku dali autoři vsutku šťastné myšlenky Chodsku objekt, jemuž dvacáté století napsalo specificky ozvláštněné curriculum vitae. Jaký tón v něm bude převládat, předznamenala báseň Hrádek, napsaná perem tehdy ještě zdaleka ne „krále Chodů“ – Jindřicha Šimona Baara.

*Černé lesy na obzoru
o něco se hašteří:*

*Nad Houvězdem vizte horu
s mladou lesa kadeří!
Co se to tam na ní bělá,
nad zelený co ční les?
Postava či hrdá, smělá
zvedla se tam do nebes?
V tmavou noc i mraků chmuru,
kde ho deště, vichry rvou,
v jasné dny tam do azuru
zalit slunce záplavou
po sta letech, hrdě vzhůru
Kozina zved hlavu svou.*

Aniž by to mladý Baar tušil, na jeho psacím stole se zrodila první skladba z mnohých na chudé klaviatuře opěvovatelů. Stereotyp akordů není ovšem zarážející víc než fakt, že druhá polovina dvacátého století nechala staré tóny utichnout, aniž by je nahradila novou kvalitou.

Svébytný objekt na Hrádku upřel na sebe největší pozornost v roce 1938. Tehdy, kdy republika stála tváří v tvář uzurpátorské mašinérii Hitlerova Německa, organizátoři veřejného života vybrali právě Kozinův Hrádek za místo demonstrativního shromáždění lidu, které překonala jen památná Vavřínecká pouť v roce 1939. Hold Chodská československé armádě a státu 3. července 1938 přivedl na Hrádek podle dobového odhadu na třicet tisíc lidí. Ti přišli přítomné pražské delegaci potvrdit odhodlání bránit zem. Složení dele-

gace mluví samo za sebe: předseda vlády M. Hodža, ministr národní obrany F. Machník, armádní generál J. Syrový, generální inspektor československé branné moci, aj.

To už stál v blízkosti pomníku také jiný symbol – košaticí se lípa Svobody, která tu byla zasazena v prvním roce samostatné republiky (11. května 1919). I tehdy to byla pro Chodsko událost – přišlo sem na deset tisíc účastníků.

Jedním z organizátorů Holdu Chodska československé armádě a státu byl učitel Jakub Cvačka, horlivý osvětový pracovník, kronikář a básník. Právě Cvačka je předním mluvčím nevýrazné garnitury autorů, kteří zanechali v regionálním písemnictví ne právě vydařené otisky emocionální rétoriky na kozinovské téma. Z Cvačkovy dílny je například básnický pokus Tary sme: „*Kozina je náš vzor, / pravda nás vede k cíli. / Na čele proto vzdor, / semkněme všechny své síly.*“⁴⁾

Diplomatickou mixází pseudohrdinství a přizpůsobivosti je Cvačkova báseň Kozina volá, kterou autor nápadně koncipuje jako rozhovor s Kozinou. Na básníkovu výzvu „*Kozino – povstaň – / ze žuly v Hrádku proměň se v život / pod prapor bílýj s černou psí hlavou / postav se čelem, právo je věčný, stejně i čest!*“ odpovídá Kozina: „... *Nevěšť hlav, krví svou šetřte, / (...) Ne dycky čakanem právo se hájí. / -- --*“ a „*Dál, lide, žij, do*

4) Posel od Čerchova 7. 5. 1938

půdy pohled, tám v brázdě čti ha sij dál svůj chléb! / To naše hory musí dřív padnout, / než Váše jazyky míly by zvadnout / ve mluvě iný, / ve mluvě cizí.“ Báseň vyšla ve sbírce Trnová koruna Chodů roku 1945, když v prosinci 1938 byla podle tvrzení autora konfiskována.

Neokoukaně vyzněl jiný Cvačkův pokus o zobrazení nového objektu v kulturních dějinách kraje. Když vydal Cvačka knižně sbírku *Vo Kozinovi ha vo Lomikarovi s podtitulem Pověsti a příběhy lidu chodského* (1946), pohotově do ní zařadil i *Věčnou stráž*.

To bulo hu nás šudýš smutno, dyž Kozinu věšeli, majestáty zpřestříhali, svobodu vzeli, zem svou hlídat nás nenecháli – ha za to šecko dali nám robotu.

28. LISTOPÁD L. P. 1695

Přetrváli sme věky ha děti Kozinovo v Čechách žijou dál – dál. – – – Haž tám, kde ruka Boží ryjla zemskou mez. – – –

Dyž ináč to nešlo, hukrádli nám lesy, zem, domovo ha chtíli i mluvu ha čest. – V Plzni stála šíbence Kozinovo.

24. LISTOPÁD L. P. 1938

Lomikar novyj na šíbenci vede bratry pod horama, horší Lomikara prvního. Na plzenskyj rynk by s lid nevešel, šíbence bula tvrčí, chtíl pověsit – celou náší duši!...

Chtíl – Pánbů nedal. Zapomíl, že silnější jeho je zas náš Ján Sladký Kozina. Tu, hu jeho kamenutý paty na Hrádku nad Houjezdem se zastavil. – – –

„Podívejte se, dyk Hrádek s Kozinou je dneska nyjdál v tom moři německý bídy ha říchů – jako škála,“ hukazuje staryj Svatoš, houjezkyj písničkář. „Ty z druhý strany na něho vidí ha proto nehumřou. Je vochránce věrnýj, mučedlník praudy. Já říkám, že v tom kameni je kus jeho duši! – – – Haž někdy tuten čas si budou děti na hyjtách vypovídat, ajť se hupamatujou, že dyš bula naše zem nejmenší, vokradená vo věnec hor – zase nyjdál Slovanem bul náš Kozina z kamene v Hrádku. Nepovolil! – Boží soud se vopakoval do roka – druhyj Lomikár pád, duch Kozinovo se nemušil vokazovat – – – míli sme ho šický v sobě!“ Zvostáli sme tary, zvostáli i tám, Kozina – věkovitá stráž – nyjvyjš v celým kraji – svatyj mučedlník praudy! – – –

5. MÁJ L. P. 1945

Kozina se „zjevil“. V kameni na Hrádku v svatozáří slunce. Věky ho tám vídáme, věky ho tám burem vidět – hale toho dne, kdy nám Pánbů zas svobodu dal, každýj se tám podíval – vod Postřekovů, Klenčí, Kordova, Houjezda, Mrákova, Stráží, Tlumačova, Kýčova, Dražinova i bratří zez Lhoty ha Pocínojc – každýj se požehnal. Kozina náš, dnes voprauduckyj Svatyj jako na nás volál: „Buru s váma dál, zvostaňte věrnýj rodu, zemi ha praudě, sem věčná váše stráž – živá, tvrdá, nezlomná jako váše čest na věky věkův.“

Cvačkova pověst odráží skutečnost. Předně díky odvaze prostých vesničanů a jejich niternému vztahu ke kamennému symbolu byl pomník zachráněn před

jistým zničením. Delimitační komise totiž při záboru pohraničí na podzim roku 1938 „vytyčila hranice za chalupou. Pomník se ocitl v Německu. Do rána byly kolíky přemístěny za Kozinu, aby zůstal u nás. Po delším jednání připustili Němci hranice za pomníkem“.⁵⁾ To je životem daný inspirativní pramen. Tím druhým se stal výrok jednoho z vesničanů ve smyslu promluvy písničkáře Svatoše. A do třetice: Na samém sklonku války v květnu roku 1945 prožily vzrušení vesnice, ze kterých je vidět na Hrádek. Na triangulační věži zavlála československá státní vlajka, kterou tam upevnila školačka Cecílie Bauerová, dcera újezdského hostinského.

Věčnou stráž lze přijmout jako syntézu těch zkušeností Chodů, jichž je Kozina mottem. V době svého vzniku byla pověst svědectvím o kontinuitě chodského povědomí v lidových vrstvách. V takovém duchu ostatně proběhla i slavnostní schůze újezdského Místního národního výboru dne 27. listopadu 1945, kdy byl jmenován čestným občanem obce historik Dr. František Roubík a kdy místní škola dostala název Obecní škola Jana Sladkého Koziny v Újezdě. Poválečná sbírka na opravu pomníku (celkem 47 125,- Kč) se obešla bez nedůstojných třenic a v roce 1947 akademický sochař Václav Amort odstranil následky vandalství německé mládeže z roku 1943 a střel německých vojáků ze svého konce druhé světové války.

5) Josef Tykal: *Odbojem na Chodsku; rukopis*

* * *

Objekt na Hrádku oživuje zájem o chodské dějiny i na počátku třetího tisíciletí. Chodové jako etnický celek sice nenávratně patří minulosti a obyvatelstvo někdejšího chodského území již nespojuje s tradicí kmene ani dědičné nářečí, ani životní styl, ale měřítkem jeho kulturnosti dál zůstává i vztah ke kmenové historii, pomník Jana Sladkého Koziny nevyjímaje.

Miroslav Vejlupek (Čerchovský)

**Pomník Jana Sladkého Koziny,
fenomén a svědectví**

Přebal a grafická úprava Miroslav Vejlupek jr.
Vydal MiradiX s. r. o., Písek, tř. Nár. svobody 181/26.
Technická redakce Miroslav Vejlupek jr.
V Písku 2010. První vydání.
Vyšlo ve formátu PDF.
38 stran.

© Miroslav Vejlupek